

Др Иштван Фејеш, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду

CONSTITUTIO CRIMINALIS THERESIANA-CORPUS DELICTI

Сажетак: *Corpus delicti* је важан инстинкт Терезијане. Његово утврђивање је био услов (бар у принципу) да испраћа из фазе генералне инквизиције (која се не води против одређеног лица) пређе у фазу специјалне инквизиције (уверене против одређеног лица). Обавеза утврђивања *corpus delicti* је пречувала остварање специјалне инквизиције на основу слабих, несигурних доказа. Због тога је *corpus delicti* требао бити значајна гаранција за осумњиченог и ограничење самовоље феудалног суда.

Поред одредаба оштрих карактера (појам, подела и сл.), Законик садржи и упућивања о утврђивању *corpus delicti* у погледу бројних кривичних дела. Ове одребе имају шири значај, јер су у њима регулисани важни процесни инстинкти као што је вештачење, увиђај итд. и наовештавају будућу улогу материјалних доказа у доказивању у кривичном поступку.

Кључне речи: Терезијана, *corpus delicti*

I УВОД

1. Увођење инквизиторског поступка у континенталној Европи

Оптужни поступак заснован на племенским традицијама и верско-магијским елементима, након многовековне примене у западној Европи, у доба зрелог феудализа XIII-XIV века, све више постаје сметња друштвеном развоју. Снажни друштвено-економски процеси који су довели до ренесансе (оживљавање привреде, трговине, раст броја становника, све већа покретљивост људи и идеја, итд.) захтевали су све снажније да кривична дела систематски сузбија држава и тако ефикасно штити живот, имовину и друга добра људи, од све опаснијег и масовнијег крими-

налитета. То је био неопходан услов даљег развоја друштва. Из бројних разлога, традиционални оптужни поступак је све мање задовољавао ову потребу. Легитимитет поступка се заснивао на верским парадигмама и другим ирационалним елементима. Они су све више губили на снази у то доба, што је доводило у питање легитимност целог поступка. Већ само због тога је била неопходна реформа и укидање овог поступка у целини. Два основна начела старог поступка су били посебно наглашен, горући проблем, јер су конкретно они у највећој мери онемогућавали систематско и ефикасно сузбијање криминалитета: оптужни карактер поступка и ирационални доказни систем. Ова два елемента сваки за себе али, нарочито у својој укупности су потпуно онемогућавали ефикасну борбу против све опаснијег и масовнијег криминалитета. Поступак се водио по тужби оштећеног¹, који је или тужио или није, имајући у виду своје *сојсџивене* интересе, а не зеједнице. Пошто су се учинилац и оштећени скоро увек могли нагодити, до кривичног поступка је ретко долазило, тако да су и учиниоци тешких кривичних дела остајали некажњени, што је стварало незадовољство људи и несигурност у погледу живота, имовине, части и других вредности.

Са друге стране, ирационални доказни систем (заклетва, божји судови, судски двобој) био је апсолутно непогодан да се утврди да ли је осумњичени стварни кривац. А

Због тога је реформа кривичног поступка била горући проблем у тадашњој Европи. Упркос томе, законодавна реформа је каснила. Немајући куд, судска пракса немачких земаља је нагомилане проблеме почела сама решавати, прихватањем једног модела поступка, који је изграђен у теорији и пракси северне Италије са ослоном на римско–канонски поступак. Овај поступак назван «истражни» или «инквизиторски», се покретао по *службеној дужности*, а доказни систем се заснивао на *рационалним доказима* (исказ окривљеног, сведока, исправе итд). Најзначајнија средњовековна кривичноправна кодификација, Каролина (1532.г.) је у суштини само преточила у законску форму већ постојећу судску праксу. Но, без обзира на то, она је имала велики утицај на развој кривичног поступка у следећа три столећа. У континенталној Европи су доношени кривични поступници по

---

¹ Објективно гледано избора и није било. Све до ренесансе централна власт и државни апарат су били слаби, неразвијени и неефикасни. Због тога је држава хтела или не, морала препустити кривични прогон оштећеном и његовом племену или роду. У доба касног феудализма, нарочито у апсолутистичким системима, државни апарат је као битни ослонац власти апсолутног владара, достигао такав степен развијености, да је постао способан за систематски и ефикасан прогон учинилаца кривичних дела. Поред тога кривични прогон у приватним рукама је био апсолутно неспојив са идејом апсолутне власти. Кривично право суђе није могло остати ван контроле апсолутног владара.

њеном узору и инквизиторски тип поступка је постао доминантан у континенталној Европи све до краја XVIII века.

Constitutio Criminalis Theresiana² је «средња генерација» поступника који су донесени по угледу на Каролину. ССТ скоро у потпуности елиминисе приватну тужбу ,сводећи је на свега два случаја,а у свим осталим случајевима поступак се покретао по *службеној дужности*.

Инквирент (истражни судија) је покретао поступак ако је на *било кој начин сазнао* за извршење кривичног дела. То су могле бити и разне гласине, денунцијације и сл. Поступак се на почетку водио ради утврђивања да ли је дело стварно извршено и ради утврђивања околности дела (*inquisitio in delictum*) у форми генералне инквизиције и само ако је сакупљено довољно доказа о извршеном делу сажетих у форми *corpus delicti* ,могла је отпочети следећа фаза управљена против конкретног лица (*inquisitio in delinquentem*),у форми специјалне инквизиције. Значи,услов преласка поступка из фазе генералне у специјалну инквизицију(бар у принципу) је било утврђивање *corpus delicti*. Глава 26. ССТ је посвећена том питању и носи наслов “*Извиђање да ли је дело стварно извршено или о corpora delicti*”.

Учење о *corpus delicti* је било врло значајно за средњевековно феудално право. Оно је била прекретница у организовању истраге. Довео је до поделе дотад јединствене истраге на генералну и специјалну инквизицију. Поред великог значаја за сам ток поступка, ове одредбе су биле врло значајна гаранција за окривљеног, јер нису допуштале да се поступак настави без озбиљнијих доказа. Тако је спречавао да се поступак настави на основу гласина или неких других слабих доказа. Но бројни изузеци су знатно слабили ову гаранцијалну функцију овог института

Одредбе о *corpus delicti* су врло значајне и из других разлога. Њима се регулишу бројни важни институти кривичног поступка, мада у некој неарзвијеној ембрионалној форми : увиђај, ексхумација, унутрашња правна помоћ, реконструкција, вештачење, одузимање предмета итд. Оне одражавају јачање свести о значају материјалних доказа у кривичном поступку. У ранијим периоду они су били занемарени , јер због неразвијености науке није могао бити искоришћен њихов информациони потенцијал. Доба када је донета Терезијана је почетак научне, индустријске и културне револуције. Иако је Аустрија била на периферији тих догађаја , изгледа да је законодавац наслућивао какве ће последице имати научни развој у односу на ма-

² Приказан је на основу издања: CONSTITUTIO CRIMINALIS THERESIANA oder der Römisch-Kaiserl. zu Hungarn und Böhmeim u.u. Königl. Apost. Majestaet Mariae Theresiaiae Erzherzogin zu Oesterreich ,etc.etc. peinliche Gerichtsordnung . Издавач Johan Thomas Edlen von Trattern, Wien, 1769.

.У даљем тексту цитирано као: ССТ

теријалне доказе и уопште на доказивање у кривичном поступку и значајну пажњу посвећује материјалним доказима. Међутим, пошто је научна база и логистика још увек била изузетно неразвијена, ове одредбе у пракси нису имале такав значај какав је законодавац декларисао. У пракси су и даље доминирали лични докази, нарочито признање окривљеног и законодавац даје скоро слободне руке суду да до тога дође.

2. Утицај учења о *corpus delicti* на доказивање кривичних дела у средњовековном кривичном процесном праву

Институт *corpus delicti* је у суштини био уступак притиску све снажније грађанске класе у правцу заштите окривљеног. Њиме је требало ограничити самовољу феудалног суда у погледу могућности вођења поступка против одређених лица и ограничења њихових права. Институт *corpus delicti* је постављао услове за даље вођење поступка и драстичног ограничења права појединаца. Међутим, због бројних изузетака од обавезе утврђивања *corpus delicti*, ова заштита је само декларативна.

Све до XVII века, истрага (*inquisitio*) је на основу Каролине била јединствена. У то доба се почела делити на генералну и специјалну инквизицију. У основи је била идеја о подели бића кривичног дела на објективне и субјективне елементе. Објективни елементи би се утврђивали у току генералне, а субјективну току специјалне инквизиције. Збир сазнања и доказа објективног карактера прикупљених у току генералне инквизиције (који се још не води против одређеног лица) формира *corpus delicti*. Он је требао аутоматски указати на личност учиниоца. Након тога би се поступак наставио истрагом упереном против одређеног лица у форми специјалне инквизиције.

Corpus delicti је значајан институт феудалног кривичног поступка и складу са другим институтима феудалног процесног права довео је до следеће конструкције доказног поступка:

1. стварање уверења на основу трагова и предмета о томе да је дело стварно извршено

2. из чињенице да је дело извршено и њених околности се изводи закључак о личности учиниоца.

Треба међутим напоменути да су сви поступници са краја XVIII века обавезно спровођење генералне инквизиције прописивали само у односу на *пошћене људе*³. Лица на лошем гласу, луталице, кажњавана лица и сиромашни су могли бити увучени у фазу специјалне инквизиције и *без сивар-*

---

³ О томе видети законску одредбу ССТ на стр. 197 под Ц/1

ној утврђивања *corpus delicti* и повргнути разним мерама и ограничењима везаним за ту фазу поступка.

У таквим случајевима шема доказивања постаје обрнута.:

1. околности везане за личност осумњиченог су сматране утврђеним (кажњаван, на лошем гласу, луталица, сиромаша итд.) и на основу тога

2. закључује се да је он учинилац.

Феудално процесно право је детаљно прописивало дужности судије у погледу утврђивања *corpus delicti* који се могу сумирати на следећи начин:

1. ако је иза извршеног дела остало трагова или предмета, истрага треба да почне на лицу места,

2. слање вештака на лице места,

3. регулисање формалне (заклетва) и материјалне стране вештачења (набрајање задатака најчешће коришћених вештака),

4. записничко фиксирање активности на лицу места.

Феудални законици су поред прописивања општих правила, детаљније регулисали мере које је суд био дужан предузети у погледу начешћих кривичних дела која остављају трагове. Посебна пажња је посвећивана

-убиству

-тровању

-крађи и разбојништву.

Специјална инквизиција је била усмерена против већ познатог осумњиченог и била је детаљно разрађена у теорији и законодавству кривичног поступка XVIII века. Био је предвиђен следећи редослед радњи:

1. Поуздано утврђивање идентитета осумњиченог

2. Преглед и претресање тела, одеће и стана осумњиченог

3. Сумарно саслушање окривљеног

4. Детаљно саслушање окривљеног по оптужним тачкама.

Учење и законска регулатива *corpus delicti* и поделе истраге на два дела у XVIII веку је била изразито динамично. Напори су били усмерени на изградњу и јачању квалитативних разлика између генералне и специјалне инквизиције⁴. Упркос тим настојањима, подела истраге на два дела је напуштена у XIX веку.

ССТ се је био достојан репрезентант ових тенденција. О томе видети даље. У излагањима које следе држаћемо се редоследа излагања законске материје Законика, без обзира што оно често не одговара савременим стандардима.

Прво лице јединине у тексту, односи се на законодавца, царицу Марију Терезију.

⁴ О томе више: Katona, G.: *Bizonyitási eszközök a XVIII és XIX században*, Budapest, 1977. стр. 63-64.

II. ОДРЕБЕ ТЕРЕЗИЈАНЕ О CORPUS DELICTI

А. „ОПШТИ ДЕО”

Првих 8 параграфа 26. главе, баве се неким општим питањима corpus delicti ,и чине неку врсту “општег дела” .

1. Појам corpus delicti ⁵

Данас појам corpus delicti означава разне телесне ствари-предмете који служе као доказ о извршеном кривичном делу или кривици одређеног лица.Најчешће су у питању средства извршења или предмет на којем је извршено кривично дело, али то може бити и сваки други предмет који доказује постојање кривичног дела или учешће неког лица у том делу.Према томе, сви предмети који представљају трагове кривичног дела.У овом смислу се овај израз користи у криминалистици и кривичном процесном праву.У материјалном кривичном праву под corpus delicti подразумева се укупност свих елемената једног кривичног дела,које се у теорији означава термином “*биће кривичног дела*”⁶ .

Према ССТ ,под појмом corpus delicti ” *подразумева се доказ и пријава о извршеном кривичном делу* ⁷ ”.Даље одредбе настоје ово прецизирати

2. Подела corpus delicti

Подела corpus delicti је значајна смерница у том погледу.Наиме по ССТ , corpus delicti може имати *формални* или *материјални* облик.Првим се означава *«уверење у њравном смислу о извесности или стварности извршеног дела»* . А у другом смислу она значи збир трагова,средства и споредних околности тј.објективних околности на којима се може засновати закључак о вероватном, стварно извршеном делу.Формални corpus delicti је имао извесне заједничке црте са глосаторским појмом “*veritas delicti* ” и означавао извесност у погледу чињенице да је дело извршено.

Због тога ,следи даље објашњење ,утврђивање corpus delicti “*није ништа друго,до уредно судско исцраживање извршеног дела*”⁸.”

---

⁵ ССТ art.26.par.1.

⁶ Pravni leksikon,Beograd ,1970 ,стр.134.,исто тако и Pravna enciklopedija ,Beograd,1985.стр.187

⁷ “Durch da corpus delicti versteht sich Beweis und Anzeige einer begangenen Missthat. “

⁸ Isto , par 2.

3. Правни значај *corpus delicti*

Након појмовног одређивања и поделе *corpus delicti*, ССТ декларише важну процесну улогу *corpus delicti*. Његово утврђивање је у *“свим случајевима злочинска ствар пре неопходно, јер без откривања и извесности о делу суд не може прећи ни на специјалну инквизицију, а још мање изрећи саму осуду”*. Због тога, је по ССТ, *corpus delicti* *“основа за даље постојање у свим кривичним стварима”*. Тј. формирање *corpus delicti* је процесни услов наставак истраге против конкретно одређеног лица у форми специјалне инквизиције. Одвајање генералне и специјалне инквизиције је било у чврстој вези са учењем о *corpus delicti*. Институт који су глосатори означавали као *“veritas delicti”* је познавао већ и *Praxis Criminalis*, једна од претходница ССТ, али је још прибројавао специјалној инквизицији и тај део поступка називао *“постојком стварања уверења о истинитости corpus delicti”*⁹. Каснији развој је довео до става, да је утврђивање *corpus delicti* задатак генералне инквизиције. Дакле, без утврђивања *corpus delicti* бар у принципу, из фазе генералне инквизиције, која се не води против конкретног лица, већ се води због дела (*in delicto*), а ради проналаска осумњиченог, поступак *не може ићи даље* и прећи у фазу специјалне инквизиције која се води против одређеног лица.

Ово је веома значајно за положај окривљеног. Била је гаранција да се поступак против њега не може наставити на основу неких слабих индикација (гласина и сл.). Међутим бројни изузеци од обавезе утврђивања *corpus delicti* знатно слабе управо овај гаранцијални аспект.

Крајем XVIII века обим и значај *corpus delicti* као правног института се смањује продором позитивистичког схватања доказа и доказивања.

4. Хитност утврђивања *corpus delicti*

Из горе реченог следи да је примарни задатак суда, да након сазнања за кривично дело, што пре утврди *corpus delicti*. Према ССТ *“неопходно је пре свега ићи сазнање да ли је дело извршено сагласно кривичној пријави. За то је сваки крвни суд (Blutgericht), на чијој је територији извршено једно или више кривичних дела, дужан одмах, пре даљих истраживања, без обзира на то да ли се учинилац сам пријавио и све сам добровољно признао, истражити corpus delicti, и то: прибавити одређене обавештења да ли је дело стварно извршено, наиме, да ли је тај и тај у то време на том месту убијен и на који начин? Да ли је неком нешто новац, стока и слично.”*¹⁰

⁹ Praxis Criminalis, Art XXII. par.3.

¹⁰ Исто, par.3.

Ако је дело учињено изван територије суда ,он мора без одлагања обавестити месне власти да би они истражили дело са свим околностима.¹¹

5. Разноликост *corpus delicti*

На утврђивање *corpus delicti* одлучујући утицај има да ли је у питању дело које оставља уочљиве телесна обележја(*delicti facti permanentis*) или не(*delicti facti transeuntis*).

Законодавац упозорава суд ,да су кривична дела разноврсна, па се “ *corpus delicti* не може утврђивати на исти начин код свих кривичних дела. Суд треба да има виду, да ли се ради о таквом кривичном делу, у након чијеј су извршења остала телесна обележја, које се могу чулом вида ојазити, као што су убиство, крађа, њебина или слично, или о таквом делу чије извршење није резултирало телесним односно видљивим обележјима, као што су бојухуљење, и сл.”¹²

Формални *corpus delicti* се морао утврдити у оба случаја ,разлика је била у доказним средствим. “Материјални *corpus delicti* ” су били важни за кривична дела за којим остају” телесна обележја”.*Corpus delicti* на основу трагова и предмета прошлог догађаја је утврђиван на основу закључака по правилима формалне логике.¹³

6. Обавеза изласка на лице места и предузимање прегледа, очевида и увиђаја

У случају када извршено кривично дело оставља за собом “*телесна обележја*”, суд је “*дужан да хитно иницира и предузме преглед и очевид*¹⁴ и да збој тога пошље заклето судске особе на то место(где се налазе-Ф.И.) са наилом, да над постојећим обележјем, телом, средством, предузму увиђај и да тачно истраже све околности и прилике и сва своја ојажња унесу у записник који се води о тим радњама”.¹⁵ Предвиђа се дакле обавеза суда да у случају када постоје неки материјални трагови и предмети кривичног дела предузме преглед и увиђај на лицу места и да о томе састави записник.

7. Изузетак од неопходности *corpus delicti* за даљи поступак

Предвиђено је ,како треба поступити ако би неки “*телесни знаци били изубљени, скривени, унишени и зато судски увиђај више над њима не би*

---

¹¹ Исто, пар. 4.

¹² Исто, пар. 5.

¹³ ССТ Art. 27. пар. 2.

¹⁴ Није објашњено да ли има и каква је разлика између прегледа, очевида и увиђаја.

¹⁵ Исто, пар. 6.

могао бићи извршен”. Тада је “довољно, о некад њосиојећим обележјима саслушајти два, или ако их нема, довољно је саслушајти једној заклейој и добронамерној сведока о њима, узетии дејшалан исказ и шо корисиии умесии corpus delicti за љредузимање или насшављање сшецшјалне инквизиције”.¹⁶ Значи, када није могуће предузети увиђај, јер трагова и предмета више нема, corpus delicti се заправо и не утврђује, већ је довољан и исказ два или пак само једног “заклейој и добронамерној” сведока о њима, који тада замењује corpus delicti и поступак се може наставити.

8. Поступак у случају непостојања „телесних знакова”

У случајевима, када “извршено дело није остшавило за собом “штелесне знаке”, о делу се не захшјева више сазнања, нешо шшо су нашања и усмене љријаве, на основу којих један разуман и часшан човек може извући мудар закључак да у дашом случају није љосшуйљено исшравно”. То значи да у случају строго кажњивих кривичних дела, где по правилу нема материјалних трагова (нпр. богохуљење и сл.) за вођење поступка су довољне разне гласине и нагањања.

ССТ даље даје инструкције суду, како да поступи у погледу “дела која су извршена у шшјносшш, која се не моју исшражшшш сшшшцањем сазнања о њима, нишш љушшем саслушања сведока о њиховом нешосредном виђењу или ошажашу љушшем слуха, и нишш љомошу друшш, веровашшних околносшш”. Суд је и тада обавезан, да “љријаве, шшсмене исшраве или сазнања исшражшш сашласно љрошшсима и ако има расшоложивих сведока”¹⁷, да их шшемељно саслуша”.¹⁸

Б. „ПОСЕБНИ ДЕО”

Други део ове главе регулише поступање судова у односу на corpus delicti, у погледу “злодела која се чешше врше” тј. у питању је “посебни део” одредаба о corpus delicti. «Пошшо крвни судови добијају јасну дужносшш да ушшврде околносшш везане за corpus delicti и да љушшем шоша околносшш извршеној злодела љравно уобличено исшражше, шоком даљеј шшексша бише изложена љравила за љосшуйање љоводом злодела која се чешше врше, и шо љрво за она која остшављају видљиве знаке за собом, а љошом и за шшаква шде овакви знаци недосшшају».¹⁹

¹⁶ Исто, пар. 7.

¹⁷ Вероватно се мисли на сведоке који нису очевици.

¹⁸ Исто, пар. 8.

¹⁹ Исто, пар. 9.

Даљи текст Законика прописује конкретне обавезе суда у погледу утврђивања *corpus delicti*, односу на кривична дела која су чешћа у пракси. Треба додати, да су код сваког прописаног кривичног дела, у посебном делу Законика, прописана посебна упућивања о поступању у вези тог кривичног дела.

I. Кривична дела која оствљају „видљива обележја”

ССТ се прво бави кривичним делима који *“остављају видљива обележја, зајим у погледу оних која не остављају видљива обележја”*.²⁰ У одредбама које следе ССТ заправо прописује и уређује посебне случајеве вештачења, обдукције, ексхумацију и друге важне институте поступка.

1. Убиство

ССТ се бави највише овим кривичним делом у погледу регулисања *corpus delicti*. Обимност је разумљива због значаја дела, поред тога уз ово кривично дело су прописане и одредбе о вештацима, обдукцији, ексхумацији и сл.

1.1. Обавезно одређивање вештачења, број вештака, предмет вештачења и садржај извештаја

Ако је извршено убиство, законик прописује, да је суд обавезан ангажовати два *“лекара за тело”*, или једног за *“ране”* другог *“за тело”* или једног лекара и *берберина*. Они треба да изврше преглед и обдукцију леша а судски писари да све бележе у записник. Поред тога, лекари(и берберин!) треба да поднесу писмени извештај који се уноси у записник. Прописано је шта све треба да садржи извештај:

“У случају убиства, када је после извршене дела поред тела остало и средство у виду corpus delicti, суд је пре свега дужан: упућивати потребно судско особље са записничарима заједно са два лекара за тело или једног лекара за тело и једног лекара за ране или два лекара за ране или у недостатку два, бар једног искусног лекара за ране или берберина²¹ на место где се рањено лице или лице у несвесном налази”. Они тамо потом “треба да прегледају рањено или убијено лице, утврде ране, ударце и особине удара и оштећења”. Ако је повређени већ мртав извршиће обдукцију” ошвориће тело и неурисрасно утврдиће место повреда, њихову дубину и ширину и описаше и друге особине повреде. Присушно судско особље то све треба

---

²⁰ Исто, pag. 9.

²¹ У недостатку образованих лекара, бербери су пружали медицинске услуге (зашивали и превијали ране, вадили зубе итд.).

*верно да њренесе у записник “ У записник треба преписати и приложити “ њисмени налаз лекара за њело и ране и берберина са њрилозима о њоме да ли је и збој којих разлоја рана била или није била свакако смрњоносна. У случају да се лекари не моју сањласињи у њојледу узрока смрњи и у случају друје сумње, мора се ањајсовати медицински факулњетњи ради давања сњручној мишљења”.*²²

После обраде леша односно повређеног, вештаци треба да се усредсреде на средство извршења: “ У даљем њоку увиђаја збој убисњива или нашошења њелесних њовреда њреба уњврдињи чиме је њовреда нанења. Ако је њо био хињац (из вањреној оружеја – И. Ф.), њада судско особље њреба да уњврди не само дањину њуцања већ и особине хињца. Ако је средсњво мач, сабља, кама, нож или нењињо друје, са чиме се њовреда може нанењи, њреба исњињати да ли је бањ њим средсњвом нанења њовреда. Након њоја налаз оњисањи. На крају, ако је средсњво било камен, моњка, дрво, њињка и слично, њихове особине њреба уњоредињи са раном”. Затим ССТ поставља питање²³: “ Шња ако средсњво којем је извршено дело није на расњолајању и њојави се сумња да ли је (њрењињосњављено средсњво – И. Ф.) њодобно да њроузрокује смрњи? “ Законик прописује , да таквом случају треба трагати за сведоком и “ , уколико се нађе добронамеран сведок који ће оњисањи средсњво као њакво и њакво, на основу оњиса њреба нањравињи њриближно слично средсњво и ако се сведок закуне да је нањрављено средсњво слично сњварном али изњубљеном средсњву, њему њреба њоклонњи њуну веру”.²⁴

ССТ даје важна упутва за поступање у случајевима насилног лишења живота , којима се ублажава обавезност увиђаја. Наиме “ у евидентњним, очњледним случајевима, њде је сазнање о неделу јасно, њрењлед није нењходан, ” али да разне околности не би остале незапажене, ипак се може предузети.

Друго, ако је” неко на њрикривен начин убијен и бачен у воду, или је њело сњаљено, или на друје начин њоњњуно унињињено, ња је увиђај немоњћ, њада је за corpus delicti довољно, да је лице несњало и да је сумњиви учинилац оњњеређен јаком сумњом нечасној њонашања, ” Дакле, кад се corpus delicti не може формирати увиђајем, довољно је да се пронађе неки “ сумњиви елемент” : раније осуђивано, лице на лошем гласу и сл. или да је на то лице указивано као учиниоца у неком другом случају убиства , па да се оформи corpus delicti .

²² Исто, par. 10.

²³ Данас је сасвим неубичајена законодавна техника излагање законске материје у форми питања и одговора.

²⁴ Исто, par. 11.

1.2. Посиуџак са неиознаџим лешом

У овом параграфу је прописан и поступак са непознатим лешом:

“Ако се нађе леш, без да се зна да ли се сам убио или је њо учинило друго лице, или је џриродна смрџ у џишању, џада се увиђај мора џредузеџи, џонајџре ако су осџали џраџови насилној лишења живоџа.”

За решавање случајева насилне смрти основни је услов идентификаџија жртве. ССТ прописује поступак за идентификаџију у случају да је леш непознат: *“Ако је леш неиознаџ, џреба џа изложџиџи на неколико дана на неком јавном месџу и џако добро исџражџиџи све околносџи везане зе џокојној, нарочџио оне у којима се нашао крајко џре џроналаска”²⁵.*

1.3. Посебна џравила за џосџуџање у случају сумње на џровање.

Предвиђена су посебна правила поступања суда за у случају сумње на тровање: *“Ако је неко оџровом убијен или му је здравље нарушено, судско особље и лекари у расвеџљавању дела морају обраџиџи џажњу нарочџио на знаке џровања, да ли је џокојник надувен, џлав и сл., исџом бриџом морају оџкриџи и исџражџиџи: на џиџа се убијени жалио, да ли је био сло-мљен? Које или чему корисџи џеџова смрџ, како се џонашао џре смрџи, и какви џраџови унуџрашњеџ или сџољној џровања су осџали. Где и колико оџрова је џронађено, какве је јачине оџров и какве особине има? О свему џоме џреба салушаџи сведоке који имају сџручна знања о џима”²⁶.*

ССТ је прописао да пронађене сумњиве супстанце *“ради џробе, џреба даџи живоџињи као џиџо је џас или мачка, да би се могло уџврџиџи како делује, а џреосџали део након џоџа џриложџиџи акџима исџраџе.”²⁷*

1.4. Посебна џравила за чедоморсџиво

Ако се јави сумња на чедоморство, Законик обавезује суд на следеће: *«џоред џоре наведених околносџи, код мрџивој деџеџа џреба узетџи у обзир, да ли је дошао на свеџ на време, у џриродном сџању са нокџима на рукама и нојама и косџем на џлави и у иначе уобичајеном облику, да ли се оџажају знаци насиља, џособно на џрудима, враџу и на џлави? Како излџеда џуџчана врџца; да ли је џриџојена, одсечена, исчуџана и сл. Ако се не расџо-лаже са мрџивим џелаџцем или ако довољно сумњива особа није вољна џризнаџи родџиџељсџиво, суд је обавезан да нареди да џајни део џела сумњиве жену џрелџедају заклеџа, џоџиџена и сџручна бабиџа или сџариџа*

---

²⁵ Исто, пар. 12.

²⁶ Тј. вештаке. Међутим, треба имати у виду да ни они нису могли одговорити на нај-већи број питања, јер до развоја токсикологије долази тек у другој половини XIX века.

²⁷ Исто, пар. 13.

жена («мајрона»), да би утврдили да ли су видљиви несумњиви знаци ско-
рашњеј порођаја.²⁸

1.5. Ошћиа правила вешћачења код убистџва

После оваквог егземпларног набрајања, ССТ прописује нека ошћиа
правила која се односе на вештаке у случајевима лишење живота где је
главно доказно средсво увиђај, а који треба да обезбеде објективност ве-
штака и наводи: »Иначе, у случајевима лишења животоа, у којима се истр-
живање дела и околности своди улавном на увиђај, треба пошћивати
следећа правила.²⁹

Лекари који ће извршити прељед, чије се стручно мишљење приликом
изрицања пресуде најчеће узима у обзир, треба да буду увек разумни и за-
клетни за кривичне случајеве, дакле, ако прећходно нису заклетни за кривич-
не ствари од стране државних органа, треба да положе заклетву пред
крвним судом или изасланом комисијом, да ће у даљом предмету према
свом најбољем знању и савести верно и без примисли испунити ду-
жност.³⁰

У даљем тексту још једном се наглашава дужност суда да поступа у
складу са одредбама Законика: »У предметима убистџва, тровања или че-
доморства у којима треба предузети прељед за које је наш садашњи за-
кон прописано ошћие правне смернице, и крвни суд треба најстрожије да
се држи инструкција из пар 2.»

Законодавац после прописивање обавеза суда, обавезује и вештака,
на нешто што је и данас веома актуелно:

» Поред штоа жеља нам је³¹

Да и горе поменути лекар, који ће бити одређен за извршење прељеда,
као и медицински факултет у посебним случајевима, у свим предметима,
када се од њих изражи стручно мишљење, буду дужни да изложе своје
мишљење, са навођењем узрока (оној што вешћаче-И.Ф.), јасно, добро
образложено, и верно, без коришћења нејасних или сумњивих израза, и да у
пошћуности буде ошћлоњена ирићирајућа и лоше схваћена самилости и
без осврћања на што, какву казну може очекивати инквизици³² и ако би о
конкретном случају били два шћиани, никад да не измене своје прећ-

²⁸ Исто, пар. 14.

²⁹ Исто, пар. 15.

³⁰ Исто, пар. 16.

³¹ Исто, пар. 17.

³² Изгледа да су вештаци због нељудски телесних и смртних казни невољко сараћива-
ли са судом. Вероватно је сличан проблем постојао у погледу обезбеђења сарадње свеште-
ника. О томе видети и фусн. 39. и 51.

ходно мишљење, без да наведу добре разлоге за измену и одсјуцање од ранијег налаза». ³³ Тј. у свом китњастом стилу законодавац тражи од вештака да своје мишљење изнесу јасно, образложено и да на њих не сме утицати, каква казна прети оптуженом. Уједно обавезује вештаке да наведу разлоге ако измене своје мишљење.

1.6. Забрана сахрањивања леша док се не обави преглед.

Ради спречавања изигравања разних обавеза прописаних овим одредбама, законик строго наређује да се у случају сумњиве смрти, леш не сме сахранити док се не изврши преглед:» .... да нико под итерешом итешке одговорности не сахрани покојника који је изненада умро, или који је насилно лишен живота, или постоји само сумња у погледу погубљења, није дозволи сахрану леша, пре него што крвни суд, на основу пријаве итаквог случаја, не спроводе преглед или увиђај и не изда дозволу за погреб».

Но строги пропис се одмах и ублажава, због могућих објективних тешкоћа које отежавају или онемогућавају његово спровођења:» Ако је суд удаљен од леша, а према околностима се не може чекајући на дозволу, итаквак случај се може пријавити и код месног органа власти, да он предузме преглед и изда сагласност за сахрану. Он је уједно обавезан да у сваком случају, кад нађе сумњиве околности, извештај о прегледу, као и остала сазнања одмах достави крвном суду ради даље итешке». ³⁴

1.7. Ексхумација

Може се јавити потреба да се прегледа већ сахрањени леш, и да је због тога неопходна ексхумација. Ексхумацију Законик условљава оценом суда, да је таква радња неопходна и да је објективно још могуће извршити преглед:

«Ако кривични судија оцени да је преглед већ сахрањеног леша неопходан, и ако леш није превише дуго покојан и није се распао, ради увиђаја итешке одговорности (...), обавити преглед и леш поново закопати у гроб». ³⁵

Ови детаљни прописи указују да законодавац придаје далеко већи значај материјалним доказима у односу на претходни историјски период. И даље су доминантна лична доказна средства («*confessio est regina probationem*»), али се већ наговештава све већи значај материјалних доказа у будуће. То је последица револуционарног развитка науке и технике која није

---

³³ Исто, pag. 18.

³⁴ Исто, pag. 19.

³⁵ Исто, pag. 20.

мимошла ни Аустрију. Нова научна сазнања су омогућавала невиђене напредаке на пољу доказивања.

Са друге стране, ове одредбе су остале најверованије на нивоу жеља, декларације или као програмски циљ законодавца, јер је на терену у потпуности недостајала логистика непходна за њихово спровођење у живот.

2. Фалсификовање новца

После убиства, Законик се бави фалсификовањем новца. Оно је увек било опасно кривично дело, али интензивирањем робног промета и новчаног саобраћаја, је још више добило на значају, због опасности за привреду и развоју. Зато је разумљиво, да се Законик фалсификовањем бави одмах после убиства.

Законик овде прописује само поступак са новчаницама сумњивог порекла и средствима за фалсификовање: *»Ако се пронађе фалсификован новац, фалсификације треба проследили у наше уреду за новчанице или дајти на испитивање испитивачу новчанице и земаљском испитивачу и од истих захтевати обавештење или пријаву под положеном заклетвом или већ претходно положеном заклетвом. Такође треба, ако је је фалсификовање стварно извршено, одузети фалсификовани новац од оштећених лица, као и пронађене алате, печате, клише, новчанице и сл. и прикључити актима испраће.*³⁶ У делу Законика у коме су прописана поједина кривична дела, и уз ово кривично дело су прописана питања на која суд мора наћи одговор.

3. Крађа и разбојништво

3.1. Начин утврђивања *corpus delicti*

Законик сматра да се *corpus delicti* код ових дела најчешће утврђује исказом оштећеног или других лица, па није неопходан увиђај, изузев у неким случајевима:

*»ако би се радило о извршеној крађи, разбојништву, провали или напору у штењу, у таквом случају corpus delicti се утврђује путем исказа ошачканој или покраденој лица, или лица која имају добра сазнања о томе, дајто под заклетвом, и због тога није неопходно изаћи, на лице места и над истим извршити увиђај, изузев, ако је дело потпуно свеже, место је при руци, а дело је тако извршено, да се на основу њега може утврдити интензијет принудне радње и опасности крађе».*³⁷

³⁶ Исто, пар. 21.

³⁷ Исто, пар. 22.

3.2. Посиуџак са предметима учиниоца нађених на лицу места

Ако се на лицу места нађу предмети које је извршилац оставио, прописан је поступак са њима» у случају да је разбојник, крадљивац оставио на месту извршења средстава за извршење крађе, оружје или неки други свој предмет, њих треба допремити у руке власи који ће их прељедати и описати, па ако лојов призна за ње ствари да су његове, био њим сиурнији у пољеду истиниости његовој признања»³⁸.

3.3. Посиуџак са предметима сумњивој порекла и намене пронађене код осумњиченој

Прописан је поступак ако се код осумњиченог нађу неки предмети повезани са кривичним делом:»Ако би се код осумњиченој пронашла украдена имовина, лажни кључеви, чекић, клеши за ломљење брава и слична средства за проваљивање, а не може доказати да су пронађена средства код њеа досега по законитој основи³⁹», они ће се одузети.

3.4. Посебна правила за средства за фалсификовање

На овом месту се прописује и поступак са пронађеним средствима за фалсификовање:»У случају да је извршено дело фалсификовања, ако се пронађу фалсификован печат, исмо, вага, теџ и слични предмети за које је вероватно да их је учинилац користио, и они ће се слично пронађеним инструментима и предметима, одузети за corpus delicti и прикључити актима испраће».⁴⁰

3.5. Утврђивање штете настале кривичним делом

Законик се пуно бави питањем утврђивања штете настале кривичним делом. Прописује змеђу осталог да је оштећени дужан дати изјаву под заклетвом о висини штете и да нико није ослобођен сведочења о висини штете, чак ни духовна лица.

«Онај коме се десила штета сам, или уместио њеа, друго блиско лице које има добра сазнања о штети, обавезан је увек дати неопходна обавештења и обавезан је о штети њеној вредности и врсти и начину наношења дати исказ суду, па и да положи заклетву. Од исказа о штети под заклетвом, у случају иначе сprovedеној доказивања, нико није ослобођен, већ се примереном принудом увек може принудити на то, а такође обавезати на накнанду судских трошкова који су настали његовим одбијањем и према

---

³⁸ Исто, pag. 22.

³⁹ Исто, pag. 22.

⁴⁰ Исто, pag. 23.

околностима суд треба да нас обавести о таквом ометању правосуђа. У случају да «у недостижку исказа других лица о томе да је дело стварно извршено, као и о околностима дела, броју и особинама одузетих средстава и других предмета или стварној вредности начињене штете, треба саслушати духовно лице, за тај случај ми милосиво прописујемо, да ради искорењивања зла и ометању оштећења благодети, световна власти на основу тој исказа духовника треба да утврди истину, (без обзира на узрок и последицу: какаву казну треба изрећи), а (духовна лица –И.Ф.) изражену информацију или сведочење, дужни су дати писмено⁴¹ и у целости изнети без обзира на њихов став прошив телесне или смртне казне уз свештеничку част и веру⁴². Духовни суд, према његовој месној надлежности, на захтев (кривичној суда-И.Ф.) треба да потврди такву исправу издају под вером духовној лица и у сваком случају да се духовне власти не прошиве, ако стипне захтев, да о послатим питањима узму исказ од духовних лица.⁴³

3.6. Текст заклетве код утврђивања врсте и висине штете

Прописан је текст заклетве коју полажу световна лица, код давања исказа о врсти и висини штете. »Заклетва коју полажу световна лица треба да има следећу бићину садржину: да ми је Н дана Н ове године, око Н сати, на такав и такав начин провалио, применио насиље, превару и сл. ујуту на ошвореној улици и тд., наситала је је Н повреда или штета, украден, одузет и тд. је следећи предмет, чију вредност према мом најбољем знању под заклетвом моју да проценим на износ од Н, подразумева се наравно, да један Јеврејин или лице које не припада католичкој вери, полаже заклетву на начин уобичајен у земљи где живе његови саверници, као што се само по себи разуме, да духовна лица уместио заклетве писану изјаву или судски исказ дају под свештеничком чашићу и вером и потврђују све што садржи горе изнесена формулар заклетве или иначе је потребно за исправивање дела са свим околностима, и дужни су изнети у целости истину⁴⁴.

»Такве исказе и заклетве по правилу узима крвни суд, који сироводи криминалне радње, али ако би лица која моју уружити сазнања, била подвртнућа властима других суда, њих узима тај суд. И ако би лице које би требало да дође ради саслушања и заклинања било нејогодно или ако би остојао неки други правно значајни узрок, због кога не може доћи пред суд, тада суд пре-

⁴¹ Из ове одредбе следи да су духовна лица по правилу давала исказ у писменом облику.

⁴² Изгледа да је ова одредба била неопходна јер су духовна лица избегава сарадњу са судом због сурових казни које су изрицали судови.

⁴³ Исто, pag. 24.

⁴⁴ Исто, pag. 25.

ба да пошаље 2 лица која ће заједно са судским записничарем или службеним писарем узети од једног лица захтевани исказ под заклетвом»⁴⁵

3.7. Користићење вештака за утврђивању штеће

Иако је раније прокламовано, да се штета утврђује превасходно на основу исказа оштећеног, ипак Законик прописује, да се морају користити и «стручни људи» за процену штете:

«Дакле, након што је путем исказа под заклетвом утврђен стварни износ штете, дужности је суда у таквим и свим другим приликама, где је за инструирања испрати потребно нешто прељедати, послати одговарајући судско особље ради прељеда и процене настале штете. Али да би се такав очевид што темељитије сровео, суд увек треба да одреди

да то обаве лица која по својој професији стручна за предмет и његову вредност, ако су ти људи стручни људи, који су због своје професије већ заклетви пред судом, не треба поново да полагају заклетву, већ је довољно, да свој налаз потврде са позивом на заклетву. Ако то не би могли, потстављена лице су дужна да свој утврђени налаз, процену или очевид потврде давањем заклетве.»⁴⁶

3.8. Обавеза крвног суда да све материјале приложи списима

Крвни суд, » је обавезан приложити списима не само све пријаве, списе, и исправе које припадају испрази нег и corpora delicti materialia, што су ови задњи увек подложни увиђају, ради доношења основане пресуде која следи. Ако се списи шаљу Вишем суду, или нама, нарочито у таквим случајевима, где је осмишљање инструмената, шема итд, нужно за доношење правилне одлуке о већем или мањем степену зле воље, мањем или већем степену друштвене штетности, суд треба послати све corpora delicti materialia, све што је пронађено, али ако се према околностима оцени да одаслање није неопходно, уместо тога послаће се записник законито сроведеног увиђаја или њихов веран опис.»⁴⁷

II. Поступање суда када нема «видљивих обележја» извршеног кривичног дела

После регулисања поступања суда у случајевима кривичних дела за којима остају «видљива обележја» ССТ се бави неким кривичним делима код којих таквих «обележја» нема.

---

⁴⁵ Исто, пар. 26.

⁴⁶ Исто, пар. 27.

⁴⁷ Исто, пар. 28.

1. Богохуљење

«Сад следе примери недела, код којих не остају телесни знаци, као што је богохуљење, које се извршава упућивањем појрдних речи Богу или његовим свецима, у ком случају уместо утврђивања corpora delicti, суд саслушава расположиве сведоке под заклетвом о извршеном делу и околностима, а у случају да је богохуљење учињено приказом (сликом) или је сћавлено на папир, инкриминисан приказ треба подврћи прегледу, а богохулни текстови према околностима и сћању ствари итачно истражити.⁴⁸

2. Силовање

Чудно, али ССТ и силовање прибараја случајевима где не остају «телесни знаци», иако се у великом делу одредбе о силовању управо тим «знацима» бави.

«У случају силовања, суд треба итад наредити саслушање сведока, ако је лице које је пријавило силовање прегледала заклетва бабица и од ње је прибављен дејалан извештај под новојоложеном или већ постојећом заклетвом, о томе, шта се на вероватно силованом лицу налази или, на њеној одећи и на месту извршења дела. При чему треба итакође зајазити да ли се постојање насиља може закључити на основу покидане одеће, расчулане косе, крика који се чуо итд., или се итак, повређено лице жалило збој дела, да ли је итто неко видео, да ли се и по којим знацима може извршено дело зајазити, и уопште, ништа се не сме пројустити, из чега се може нешто утврдити од пресудне важности за итај случај»⁴⁹.

3. Противприродни блуд

У доста нејасној одредби су прописана правила за утврђивање corpus delicti код противприродног блуда⁵⁰.

«У случају противприродној блуда признање оној који се нашао у итакој ситуацији, или је итако зашечен (је довољно за corpus delicti-И.Ф.); али у случајевима када је ито била нема животиња, саслушани сведоци и не мање-пронађени знаци и усмена обавештења са пријавом дела су довољна за corpus delicti.»⁵¹

По овоме, за corpus delicti је довољно затицање на делу или признање учиниоца или жртве, односно саучесника у делу. А ако нема признања окривљеног, а «жртва» или «саучесник» у делу је «нема животиња» тада је

⁴⁸ Исто, пар.29

⁴⁹ Исто, пар.30.

⁵⁰ На маргини, у сижеу на латинском језику говори се о «содомији».

⁵¹ Исто, пар.31.

за corpus delicti довољан исказ сведока, прикупљени «знаци» тј. трагови и пријава.

4. Браколомство и родоскрвњење

Браколомство и родоскрвњење су прописана као кривична дела. Законик се овде бави само питањем како треба утврдити чињеницу ,да ли су учесници у овим делима у браку са другим особама ,односно у сродству.

4.1. Браколомство

*«Међу њим у случају браколомства ако на месту где се предузима испитање, није познато да ли је мушкарац или жена стварно у браку, има се испитивање из црквених књига или путем сведока да ли је обљубљена особа у браку, где је и када исти закључен и ко су били сведоци».*⁵²

4.2. Родоскрвњење

*«Сличне радње треба предузети и у случају родоскрвњења, да се на основу црквених књига или путем сведока пре свега истинито утврди: да ли су и на који начин и у ком степену осумњичени у крвном или пазбинском сродству».*⁵³

4.3. Обавезна правна помоћ

У пракси је могло бити проблема у погледу сарадње црквених власти са световним односу на издавања извода из матичних књига које су водиле цркве⁵⁴. То је вероватно био разлог строге наредбе Законика о обавезној правној помоћи:

*«Наређујемо као правило, да када световна власт затражи верну исправу о рођењу, смрти или браку од свештеника или другој црквеној дослојника, да је овај дужан издати исправу, без испитивања чему ће служити. Али, ако сујеројно претходставци, издавање исправе ипак иде на штету оштите користи и сиречава вршење ипаквој правосуђа који се доида Боју, ја збој тога није издаша, или у сваком случају када није доуштен увид у оригинал црквених књига, о ипаквим одбијањима треба одлања обавештени наш Врховни суд ради помоћи и санкционисања».*⁵⁵

---

⁵² Исто, pag. 32.

⁵³ Исто, pag. 33.

⁵⁴ Изгледа да су због сурових, нељудских казни духовна лица нерадо сарађивала са судом. Отуд вероватно одредба да је «свештеник дужан издати извод без испитивања чему ће служити».

⁵⁵ Исто, pag. 34.

Ц. ПРОПИСИВАЊЕ ОПШТЕ ДУЖНОСТИ СУДА ДА УТВРДИ СВЕ ОКОЛНОСТИ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

1. Дужност суда да истражи све околности кривичних дела

Законик наглашава важност истраживања свих околности кривичног дела и обавезује судове на то:

«На крају, желимо кривичне судове уопште обавезати, да се при истраживању corpus delicti код свих криминалних случајева не усредотооче само на дело неће и да сагледају све околности важне за дело, као што су место и време (извршења) итд. , како због дела како због учиниоца само: често јуно зависи од тога да ли је дело извршено дању или ноћу, на посвећеном, слободном или пак само на лошем месту, на прикривен начин или на отвореном јућу, улици или у кући, ситану најаднућој, са или без насиља, са или без помагача, итд., да ли је извршилац лице које је претходно сумњичен за многе зла, или је (са) први јућ, или је (учињено) од стране неразумној, малолетној, тосјодина, грађанина или поданика, слуге, или пријатеља, дејетца, жене или мужа. Исто тако, да ли је учинилац показао искрено, неизвештачено покајање или, да ли је то показао под утицајем судске принуде током испита и затвора?»⁵⁶.

Међутим, обавеза се одмах ублажава у погледу бројних учинилаца и кривичних дела:

«Такође треба имати у виду, да код окорелих сеоских крадљиваца, сецикеса, уличних разбојника и убица, није нужно истраживање свих (њихових) теших крађа, разбојничјава и стварих убистјава, осим ако за то нема посебних разлога, , јонајуре, ако се иста (дела) за прошло време нису могла јућуно истражити и, ако су и без тога, (њихова) најчешћа и најтежа дела већ истражена. Према иначе важи правило, ако је један учинилац извршио више кривичних дела запрећених смртном казном, у погледу свакој се мора усјановити цорјус делићти, осим ако би то изискивало иревелик ујрошак времена.»⁵⁷

Ово је доста нејасна али веома значајна одредба. Из ње следи, да суд у великом броју кривичних дела и учинилаца заправо и није обавезан утврђивати све околности дела (тј. corpus delicti), осим ако за то нема неког посебној разлога, и ако су најтежа дела неког учиниоца већ истражена. Изузетак је да, се corpus delicti мора утврђивати за свако кривично дело запрећено смртном казном, осим ако би то изискивало иревелик ујрошак времена!

⁵⁶ Исто, pag.35.

⁵⁷ Исто, pag.36.

2. Дужност других органа власти да утврђују *corpus delicti*

Законик задужује суд (крвни или земаљски) да утврде *corpus delicti* или евентуално да то повере другом суду и забрањује локалној државној власти да преузме надлежност крвног суда. Али, законодавац признаје да су објективне околности често такве да се не може чекати на реаговање надлежних судова. Због тога, предвиђа и изузетке. У другом делу, на супротно првом делу одредбе, не само овлашћује већ и обавезује локалне органе власти да у случају када прети опасност од одлагања предузму све неодложне радње и о свему обавесте крвни суд.

*«Ван сваке сумње је да крвни и земаљски судови у случајевима злочин-стџа морају сами уијрдити corpus delicti, или ѿверити друћом суду, дакле друћом локалном орјану није дозвољено да преузме надлежност крвног суда. Понекад се међуштим може десити, да о делу или важним околностима, о моћушим ѿособностима код убиситџа, чедоморстџа, ѿровања, заштим код самоубиситџа као и у ѿољеду друћих штаквих случајева, исказ ѿреба да да сџранац на ѿроушћовању, или смрћно болесџан сведок. Ушврћење corpus delicti (у шћом случају-И.Ф.) не ѿрџи одлаћање већ наѿрошћив, све околностџи указују на шћо, да се исџи без икаквој ѿубљења времена мора ушврдити, јер би иначе њећово ѿроушћџање сџречило или најмање ѿродужило исџра-ћу, зашћо овде, ради ѿмаћања сућења за криминалне случајеве, нарећује-мо, да у овим и сличним случајевима, ѿде је крвни суд сџварно удаљен, и у ѿо-љеду исџраживања дела ѿреџи ошасностџи од одлаћања, може ѿосџушћити и локална власџи и ѿрикушћити све шћо је неодложно ѿошребно за расвећља-вање и доказивање дела, и на ово није само овлашћен, већ је ѿо сили овој нашеј закона и обавезан, а ушврћене corpus delicti и узетџе сведочке исказе обавезан је да ѿошаље надлежном крвном суду ради даљеј ѿосџућка. Ако крвни суд ѿри ушврћивању corpus delicti уочи неки недосџџаћак или ѿре-кид, он може исџо или сам исџравити или ѿушћем уобичајених дошиса ѿо-сџућак дошунити.»*⁵⁸

III. Закључак

Из изложених се види да је ССТ посветила посебну пажњу утврђивању *corpus delicti*, што и не треба да чуди, јер је њено формирање у принципу било услов да се из фазе генералне инквизиције пређе у фазу специјалне инквизиције. Ако је она утврђена, завршена је фаза генералне инквизиције, која није вођена у принципу против одређеног лица већ поводом било каквог сазнања за кривично дело и са циљем да се утврди да ли је оно стварно и извршено. Утврђивањем *corpus delicti* потврђује се почетна сум-

---

⁵⁸ Исто, пар. 37.

ња и могла је започети следећа фаза кривичног поступка (специјална инквизиција) која је сад већ уперена против одређеног лица. Обавеза утврђивања *corpus delicti* је било од изузетне важности за окривљеног. То је онемогућавало да се поступак настави на основу којикаких гласина и других непоузданих информација. Али управо ову гаранцијалну страну слабе бројни изузеци. Тако је поступак у великом броју случајева могао бити настављен и без чврстих доказа, на основу гласина, лошег гласа, ранијих сумњичења и сл. Пада у очи неадекватан начин штедње драгоценог судског времена. Чак и у погледу најтежих кривичних дела, запређених смртном казном, под одређеним условима, суд је био ослобођен утврђивања *corpus delicti*, ако би то захтевало знатан утрошак времена. Бројни изузеци од обавезе утврђивања *corpus delicti* су иначе слаб положај окривљеног додатно слабили.

Законик је предвидео бројна правила утврђивања *corpus delicti* и исто толико бројне изузетке, који су ослобађали суд ове дужности.

Одредбе о *corpus delicti* су важне не само због значаја овог института за тај тип поступка већ и због тога, што су њима, додуше у ембрионалној форми регулисани и бројни важни процесни институти, као што је увиђај, обдукција, вештачење итд. који су временом еволуирали и добили такве форме које данас познајемо. Ове одредбе указују и на то, да је законодавац осетио да ће материјални докази имати све већи значај за доказивање у кривичном поступку.

*Ištvan Feješ, Ph.D., Full Professor
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad*

Constitutio Criminalis Theresiana – Corpus Delicti

Abstract: *The paper is divided into three major parts.*

In the first part the author deals with the emergence of inquisition procedure and the importance of the institute of corpus delicti for this procedure. The paper emphasizes that one of the principle reasons for the introduction of the inquisition procedure was the need to entrust the state with prosecuting criminal offenders. Commencing the procedure ex officio, by state organs enabled for systemic and efficient fight against criminality. The procedure was commenced by the court ex officio after getting hold of information that a crime was committed. By establishing corpus delicti it was confirmed that the act had really been committed, and the process could proceed from the general phase of inquisition process to the special phase, to the phase where the inquisition was conducted against a specific person.

In the second part the provisions of Constitutio Criminalis Theresiana on corpus delicti are presented. They are very detailed and often casuistic, foreseeing a number of rules and exemptions. In these provisions, in its embryonic form, a number of important procedural institutions as inspection, expertise and like are regulated.

The third part is the conclusion.

Key words: *Theresiana, corpus delicti*